

„Не загіне край забраны, пакуль будуць людзі...“

(Заканчэнны з 1-ай балоны)

дэмікамі, вучонымі, пісменнікамі, настайнякамі сядзелі звязчайныя слянне, работнікі — усе, хто толькі адажаўся самастойна, нацыянальна падумаць ды выхакаць сваю думку іншым.

Бальшавіцкая Масква наважылася выправа із караненім усё здарое, каштоўнае, а перадусім мозг нацый, перадую ўсю силу: інтэлігэнцию ды перадавую групу слянства, каб рэшту на сельніцтва змусіць пад страхама моўчкі падпрадкававацца і ў дадатку яшчэ славаслаўстві сваёй каты, ссыпаваць яму скроў сълёзы хвалебныя гімны.

Гэта было найстрашнейшыя, найбольш жудасныя гады маскоўска-бальшавіцкага папавання.

Здавалася, што ўжо прыйшоў канец, што цяпер хіба ўжо не застанеца і съеду тэй здаровай народнай самабытнасці ўсё ж што воля да свабоды будзе раздущана, тым больш, што ня глядзяць на шэраг дэмаршаў законных беларускіх уладаў перад прадстаўнікамі вольнага Заходнія съвету, яны не давалі ніякіх выніку: волны съвет быў тады на гэтулькі праняты сваімі собскімі эгаістичнымі справамі, што аставаўся глухім да горы ўшы.

Пагром усіяго нацыянальнага, беларускага праходзіў і ў другой частцы роднага краю, — пад польскай акупацый, хоць там і на ў гэтакім безаглядна-крыжавай форме.

Беларускі народ і ў гэты жудасны із найжудаснейшых часоў сваёй гісторыі патрапіў, съцягнуў зубы, перахаваць у сваіх сърцах волю да свабоды.

І калі надарылася першай-ж нагода, калі 2 тыраны съвету, Сталін і Гітлер, склопілі ўзгардкі, каб перагрызці адзін аднаму горла, народная воля да свабоды ўжо на руках і патрапіла родных прастораў выхухнула зыркім пољлем: як грыбы пасыльна дажджу масава пачалі зьяўляцца свае родныя школы, съвятні, мастакі групы самадзеянасці, газеты, камітэты ўзаемадапамогі, навет свае собскія збройныя сілы! Чужынец ўсё-ж чужынцам, незалежкі ад колеру. Ня мог ён і не ў жудасны мэце было развівіць стыхійных нацыянальных беларускіх сіл. Народ на аўтар Бацькаўшчыны ўжо катары раз пачаў зноў класыці безыншім ахвяраў!

У ходзе ваянні завірухі даволі значнай колькасці съведамага пласта на сельніцтва ўдалося вырваша ў волны съвет. Яны цяпер расцярнушыя да склоус, ўва ўсім съвеце, на ўсіх кантынентах і ўсюды, дзе толькі ім удаецца асяліца, яны апавядаюць праўду аб сваім народзе.

Няма цяпер ніводнага краю, дзе-б ня ведалі аб Беларусі і Беларусах!

Таму, аглядаючы гэты вельмі трагічны 36-ці гадовы шлях, цярністы шлях Беларускага Народу, аддаючы належную, заслужаную чесьць усім бязылічным ведамым і бязімінным нацыянальным героям-мучанікам, усім Беларускаму Народу — мучаніку ў краі, на родных землях, мы, беларускія эмігранты, тут у вольных съвеце не павінны паддавацца безъзмістайной настальті, але ўсьведаміць сабе, пераканаць фактамі замежны съвет у тым, што Беларускі Народ зрабіў за гэтага дзесяцігодзінні ўзгардкі, каб міяўлічнія асягненіні і поўную падставу да самастойнага дэяржаўнага жыцця.

За гэты пэрыяд часу нацыянальная самасъведамасць усіго народу не толькі прафудзілася, але замацавалася на стала, назаўсёды, вырасла і ўзгадавалася шырокая сетка культурных установаў, як: тэатры, музеі, бібліятэкі, хаты-читальні; падыстала шэраг навуковых установаў — акадэмія, універсітэт, інституты, тэхнікумы, фаховыя школы.

Дарма што ўсё гэта засмечаваеца баллястам псыдандавакі г. зв. «марксізм-лінізм-сталінізм». Ня так ужо цяжка ў адпаведным маніонце часе адсейць усю гэту пляву, каб атрымаць чыстае зерне праўды, якога цалкам нікому і ніколі не ўдавалася запратарыць. Съветкамі і навочымі довадам гэтага зъяўляюцца шмат хто із нашых суродзічі, сучасных беларускіх палітычных эмігрантаў.

Беларус, як самое паняццё дэяржавы, памінаючы тое, што яна цяпер ёсьць эмігранты і памагчы ёй гэтым ператрыаць цяжкія гады выгнання, а таксама паказаць перад съветам на шыя найвялікшыя нацыянальныя скарбы. Выдавецтва «Бацькаўшчыны» выпускае ў съвет вялікі том выбраных твораў Янкі Купалы, якім заканчувае ўжо друкаваць.

Зборнік так зредагаваны і ўкладзены, што ў суме ён дае ўсё найлепшае і найбольш харкторыстычнае з Купалавай творчасці, дае фактычна цэлага Купалу. Апрача карацейшых лірычных і эпічных твораў нашага найвялікшага дзіночанімі Штатамі Амерыкі, разьбітых на адзіннатаць навартасць вызначанай дэяржавай пасыпамі.

На трэба забывацца ён на тое, што калі юць дыплёмы, уваходзяць у цэлы шэраг міжнародных арганізацый, саюзу, знаходзяцца ў міжнародных дэяржаўнага харкту, звязах, ды маюць магъісьці ѹдзелу ў даследаваніі на такіх кіраўніцтваў, як Акт 25-га Сакавіка, пакуль будуць на дусе сваіх братоў і сёструў на пасыпі шматгадовага, дзесяцігодзінні даследавацца змаганьня за зьдзейсненіе.

Нам ведама, што і ў краі дух супраціву не замёр, што народ наш не паддаўся, што ён чакае толькі адпаведнае часіны, каб кінуць не дарэнія і няперадачнасці ёсць, што мае і можа, на вызваленіе Бацькаўшчыны, ведама таксама, што народ у краі вымагае ён чакае нашае малітвнае падтрымкі, што ён патрабуе пэўную каналізацыю ўсіх наших сіл на эміграцыи, спыненіе бязыдзінай лаянкі, ганебнага графамансства, а тварэння запраўных варташак, чакаючы на што мы тут маем усе мачымасці.

Народ у краі жыве і глыбока ў сърцах съцеражжы ўзгадоўвае ўсё роднае, а перадусім родную мову, ён не забыў Сакавіковых дэён 1918 году, ён не забыў Слуцкага збройнага чыпну ў вабароне БНР!

А пакуль жыве Народ, жыве ягона роднае мова:

«Не загіне край забраны,
пакуль будуць людзі...!»

А. Сывіслапкі

Вадародная бомба

Дзень 1 сакавіка 1954 г. напружні становіца пераломнай датай у гісторыі ўсіх народів. Навет на востраве Квайлайн, які ляжыць некалькі сот міляў ад аटоку Бікіні, што знаходзіцца ў паўдзённай часці Ціхага акіяну і належыць да групы рапалу «Фукуры Мару» якраз праплыў астрavo Маршала, Амерыканцы правялі першыя пробы выхухадароднай бомбы. Хаця выхух адбыўся 1. 3. 1954 г., то 23 рабадзіў параплаву стаўліся ахвяраў ім было афіцыйна паведамлены мі радыяктыўнасці і ўсе былі ўзяты толькі 15. 3. 1954 г. старшынёй Камісіі ў бальніцу з прычыны цяжкага пападання ўзялікі нахадзіцца ў вадародную бомбу.

Вадародная бомба, якай была выпрабаваная 1. 3. 54 г., мае ў 600 разоў большую выхуховую сілу, чымся атамная бомба, якая была ў 1945 г. скінута на японскі горад Гірошыму.

Яшчэ перад гэтым, паміннае 1. лістапада 1952 году, была праведзеная першыя спроба эксплозіі такай вадародной бомбы. Ня глядзяць на тое, што сіла ёй на выхуху была 250 разоў большай, чымся тэй, якая выхухла над Гірошымай і факту, што дынаміт вогненнай кулі выносіў ужо тады 40 кіляметраў, а выхуховы грыб дыму дасягнуў вышыні 27 кіляметраў, амерыканскія дзейнікі былі названі ўзятым спробу... «ніядачаю».

Варта адцеміць, што эксплозія, якая адбылася 1. сакавіка, была заўважаная прамысельнікамі на востраве Квайлайн, якія пададзілі ўсё ўзялікі нахадзіцца ў вадародной бомбе. На гэтым спроба эксплозіі такай вадародной бомбы. Ня глядзяць на тое, што сіла ёй на выхуху была 250 разоў большай, чымся тэй, якая выхухла над Гірошымай і факту, што дынаміт вогненнай кулі выносіў ужо тады 40 кіляметраў, а выхуховы грыб дыму дасягнуў вышыні 27 кіляметраў, амерыканскія дзейнікі былі названі ўзятым спробу... «ніядачаю».

Калі возьмем пад увагу, што выхух атамной бомбы над Гірошымай задаў съмерць 60.000 жыхароў гэтага гораду, пры чым сіла выхуху гэнальны бомбы адкавалі 21 кіляметраў, эксплозіі 20.000 тонн трынітrotolюлю (TNT), можам уяўіць, якія ахвяры пададзены на XIII раздзелі.

Зборнік аўтарыкамі ўзятым артыкулам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Зборнік аўтарыкамі ўзятым артыкулам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Зборнік аўтарыкамі ўзятым артыкулам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Зборнік аўтарыкамі ўзятым артыкулам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Зборнік аўтарыкамі ўзятым артыкулам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Зборнік аўтарыкамі ўзятым артыкулам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Зборнік аўтарыкамі ўзятым артыкулам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Зборнік аўтарыкамі ўзятым артыкулам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Зборнік аўтарыкамі ўзятым артыкулам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Зборнік аўтарыкамі ўзятым артыкулам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Зборнік аўтарыкамі ўзятым артыкулам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Зборнік аўтарыкамі ўзятым артыкулам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Беларускія перадачы у радыё „Вызваленіе“

Неўзабаве, за які месяц з амэрыканскага народу. Але гэта ім ня ўдаца. Мы сакае Радыястанцыі «Вызваленіе» (Liberation) пачынца беларускія перадачы. Амэрыканская інфармацыйная служба Бяспрэчна, вестка гэтая будзе ўспрынята беларускай эміграцыяй з вялікай радасцю. А з яшчэ большаю хіба радиасційнай прыўтаўшчыце Беларусы на БНР да іх даходзіць. Тымбалей ёсьць пэўнасць, што голас гэтых перадачы ўжо пачынае шырока вядомы.

Больнага голасу з вольнага съвету, спрыяльных для нас abstavina. Тому німа дзві, што бальшавіцкая агенцтва беларускага жыцця, наших проблемай у роднай беларускай мове — беларускія грамадства, якія ворагі беларускага вызваленія, нарады, агенты іхнія спадарожнікі ды розныя агенты, што голас гэтых перадачы ўжо пачынае шырока вядомы.

Вольнага голасу з вольнага съвету, спрыяльных для нас abstavina. Тому німа дзві, што бальшавіцкая агенцтва беларускага жыцця, наших проблемай у роднай беларускай мове — беларускія грамадства, якія ворагі беларускага вызваленія, нарады, агенты іхнія спадарожнікі ды розныя агенты, што голас гэтых перадачы ўжо пачынае шырока вядомы.

Больнага голасу з вольнага съвету, спрыяльных для нас abstavina. Тому німа дзві, што бальшавіцкая агенцтва беларускага жыцця, наших проблемай у роднай беларускай мове — беларускія грамадства, якія ворагі беларускага вызваленія, нарады, агенты іхнія спадарожнікі ды розныя агенты, што голас гэтых перадачы ўжо пачынае шырока вядомы.

Больнага голасу з вольнага съвету, спрыяльных для нас abstavina. Тому німа дзві, што бальшавіцкая агенцтва беларускага жыцця, наших проблемай у роднай беларускай мове — беларускія грамадства, якія ворагі беларускага вызваленія, нарады, агенты іхнія спадарожнікі ды розныя агенты, што голас гэтых перадачы ўжо пачынае шырока вядомы.

Больнага голасу з вольнага съвету, спрыяльных для нас abstavina. Тому німа дзві, што бальшавіцкая агенцтва беларускага жыцця, наших проблемай у роднай беларускай мове — беларускія грамадства, якія ворагі беларускага вызваленія, нарады, агенты іхнія спадарожнікі ды розныя агенты, што голас гэтых перадачы ўжо пачынае шырока вядомы.

Больнага голасу з вольнага съвету, спрыяльных для нас abstavina. Тому німа дзві, што бальшавіцкая агенцтва беларускага жыцця, наших проблемай у роднай беларускай мове — беларускія грамадства, якія ворагі беларускага вызваленія, нарады, агенты іхнія спадарожнікі ды розныя агенты, што голас гэтых перадачы ўжо пачынае шырока вядомы.

ВАЦЬКА УШЧЫНА

Гэтак было тут прытульна і ветла,
сэрца прыходзіў сюды суціщаць.
Сынілася хата абыспана цвётам...
Сяньня-ж — маўкліва сумуе яна!

— Позна прышоў ты. Нядайна у белі
наша чарзіня як сонца цвіла; —
у час той вясныны згулялі вяселле...
Замуж, саколе, дзяўчына пайшла!

У БУРУ

Мора бушуе прад намі, сябры,
зрадай цікуюць падводныя скалы,
гнучу карабель наш дзікія вятры,
хвалі захлыстываюць новай на валай.

Сымелыя вочы і грудзі, як мур,
ветразі руکі сталёва съязгаюць,

сэрцу ня страшны удар дзікіх бур,
шмат перажыўши — і гэты стрываем!

Хай-жа ў разгойданы наш карабель
Лютая штурмуюць магутныя хвалі —
Сілы растуць у такій барацьбе,
буры адважных яшчэ не зламалі.

Гэй, непахісна стаяць ля стырна,
віхрам напрощі грудзьмі, як штыхамі!
Нас не сплохаюць жудасці дня,
яснае сонца ўзыходзіць прад намі.

Стойка, адважна адзін пры другім —
Бог справядлівых у боі ня кіне!
Чынам съплем сягоныя наші гімі,
волю куліячы Роднай Краіне!

1944

Ларыса Гэніюш

Лявон Случчанін

Лявон Случчанін нарадзіўся 15 кастрычніка 1914 году ў вёсцы Лучнікі Слуцкага пав. Скончыўшы ў 1929 г. Лучнікоўскую сямігадовую школу, ён працягвае ў Слуцкім пэдагагічным тэхнікуме, які праз тры гады пакідае, здаўши экстэрнам эгзамен у Менскі Ўніверсітэт, дзе абрае літаратурны факультэт. У 1936 годзе, пасля сканчэння ўніверсітету, працуе настаўнікам у горадзе Чэркасі на Магілёўшчыне. Там у часы якоўшчыны атрымлівае ад «Троікі НКВД» дзесяць год ссылкі ў канцлягер. Аднак у 1939 годзе навет НКВД сцвердзіла беспадстаўніцтва ягона арышту. Случчанін вяртаецца назад у Беларусь і працуе настаўнікам у Слуцку. У часе вайны працуе на адным з заводоў у Нямеччыне, як «остарбайтер». У тэй-же Нямеччыне, ужо пасля ейнае капітуляцыі, нечакана і заўчаста памірае.

Творы Лявона Случчаніна дагэтуль паразыкіданыя па розных перыядычных выданьях. Значная частка ягоных вершаў увайшла ў зборнік «Песьніры Случчаніны», які быў выдадзены ў Слуцку ў 1943 годзе. На жаль, ня выйшоў з друку падрыхтаваны да гэтага супольны зборнік двух аўтараў — Клішевіча і Случчаніна. Асобным выданнем выйшла паэма Лявона Случчаніна «Рагнеда», якая знайшла прыхильныя водгук, як з боку чытачоў, гэтак і з боку літаратурнае крытыкі.

Юрка Віцьбіч

* * *

Песьня мая, песьня
сонцам наліваная,
із крыніцы съвежае
раніцай набраная.

Набіраў па капельцы,
а набраў вядзерца,
напаўшы песьнямі
маладое сэрца.

Прянуся вядзерачка
праз усе парогі,
пакланяюся нізенька
Беларусі ў ногі

і скажу: — Матулечка,
дарагая маці,
песьню выпі сынаву,
каб магла съплюаці.

Каб будзіла к радасці
вольныя прасторы,
каб зьвінелі песьнямі
над табою зоры.

Каб зьбірала дзетачак
Крыпічанаў родам,
дабываці долечку
для свайго народу!

Песьня мая, песьня,
сонцам наліваная,
із крыніцы съвежае
раніцай набраная.

16. 9. 1942

ЗАДЫМЕЛА ВЁСКА

Задымела вёска
серабрыстым ранкам —
Распусціла косы
чорная цыганка.
А яны павіслі
кучаравым дымам
Над прасторам белым,
над рудым камінам.
І здаеца хаты,
быццам-бы дзядулькі,
Паўставаўшы рана,
закурылі лолькі.

ВЛАСТ (ВАЦЛАЎ ЛАСТОЎСКІ)

5

А раз, як з того самага сяла, зь якога і Рыгор быў, прыехала адна дзяўчына да паноў на службу, то Рыгор розныя кепствы падпускаў на яе гутарку і, хоць любіў зь ёй гукаць аб сваёй старане, але шчыра сароміўся гутарыць зь ёй пры людзях.

У тэй кватэре, дзе служыла Рыгорава зямлячка, жылі адны вельмі багатыя паны. Кватэру займалі вялікую — шэсцьць вакон з надворку і шэсцьць вакон на вуліцу выходзіла; увесь другі паверх займалі. А вуліца была шырокая, людная; увечары каласкі і карэты рако праства цікунь, а сярдзінай — узад і ўперад шыле трамвай, як жук вялікі выглядае здалёку; народ выходзіць і ўваходзіць, а электрычныя ліхтарні, як месяцы ў поўні, усю гэту раку людзкую заліваюць млечным съветам. Любіў Рыгор гэту вуліцу, любіў увіхацца на ёй паміж карот і калясак, падмятаючы увечары, калі на ёй быў найбольшыя рух.

Раз пад вясnu дзень быў пагоды, на дзварэ стаяла адліга, і народу на вуліцы было многа. Рыгор вышаў падмятаць. На душы яго неяк было радасна, лёгка.

Вокны на другім паверсе былі насыжек расчынены, у сярдзіні гарэзла съвітло і адтуль даносіўся голас скрыпкі. Гэта звідзіла Рыгора: там раней ніхто на ѿграў на скрыпцы. Гранын плыло з вакон неякое жаласціліве, знаёмае, недзе чутае... Пачаў услухоўвацца. Скрыпка быццам гарварыла нешта, нечым жалілася... «Так зусім іграў Пранак, даўно, там — на вёсцы», — успомніў Рыгор... А ў скрыпчынную жальбу ўплытаўся неічы звонкі галасок. Вясёлы, звонкі галасок гэты знаў Рыгор: гэта съплювалі паненка. Толькі цяпер яна пле нешта іншае, не такое, як заўсёды, — слоў яе за грукатам конскіх капытоў і званкоў трамвайніх, якія мог дачуць Рыгор. Але ўпрыгожылі левай рукой на мятулу, а ў правай тримаючы бляшаны коўш, Рыгор услухаўся ў песьню, якая дзіўна казытала яго сэрца. Але вось пачуўся неічы зычны мужчынскі голас, а разам із скрыпчынай жальбой паплыла поўная задумы, добра знаная, але чужая гэта вуліцы песьня:

... Ой пайду я лугам, лугам,

Дзе мой мілы гаро плутам!

Ясна, ёмка плылі словы з адчыненага вакна. У Рыгора якіх бы гром ударыў. Дзе ён чуў гэту песьню? Дзе?.. Прыйдамінаў сабе. Сэрца моцна ўдарала ў грудзёх. А песьня далей плыла:

... И наеўся і напіўся,

Сеў на плуг ды засмуціўся,

Сеў на плуг ды засмуціўся!.. —

аддаслася рэхам апошняя зваротка.

«Гэта-ж маці съплювалі песьню гэту!» — успомніў Рыгор.

Так, гэта маці съплювалі, шапталі нешта, і думкі памыслы яго ў родную вёску. У вачох памутнела, адступіліся дамы недзе ўдалі... І здалося яму, што гэта стаіць ён не сярод вуліцы, але сярод поля, а кругом шуміць жыта насыпелымі каласамі. Маці йдзе мяжой, а ён побач. У мат-

ПЕСНЯ ЦЯПЛУ

Кажды часткаю смуглага цела
адчува цябе, цяплю!
Вось загоўшы надзеіна і сымела
песьня звязе вясёлкаю слоў.

Добра так расхінуцца насыжек,
ідучы па зялёнай вясне,
удыхаючы цёплае шчасце,
абудзішася сэрца мне.

Добра сонцу падставіць грудзі,
прамяніямі абыспаць душу,
каб сказаць шчасцілівыя людзі,
што я сонца у сэрцы нашу.

Добра шапку закінуць пад лаву,
хай пад лаваю лета жыве.
Людзі скажуць: шаўковая травы
параслы на маёй галаве.

Добра любую мець на прымеце
і любіць колькі сілы стасе.
Можа будзе свавольнік-вецер
мне насыць пашалункі яе.

Скажуць: хлопча, табе не да твару:
жонка ёсьць — уцякай ад бяды,
калі сэрца бушуе пажарам —
выпі кубак халоднай вады!

Добра, людзі! Цяплю на прадвесні
неікі дзіўна за сэрца скубе,
і здараеца — словамі песьні
можна навет і выдаць сябе.

Толькі вы не кажэце жонцы,
што я сёняня вясёлкаю слоў
слаўлю дні няўміручага сонца,
слаўлю зелень
і славілю цяплю!

ПОУНІК

Вечаровы поўнік
залацістым кругам
на зялёнym чоўне
плавае над лугам.

Твар прамыўши чыста
съвежаю расою,
асвяціці срабрыста
вербы над ракою.

І пад звон акордаў
чараўніцы-ночы
замірае горда
у красе дзяячай.

і плыве над краем
поўнік вечаровы,
срэбрам асыпае
ціхія дубровы.

Съветлы, вялічавы
над прасторам сінім

у зеніце славы
малаком застыне.

Потым, залацістым
малажавым ранім
тонкі і празрысты
у цяпле растане.

БЕЛАРУСКИМ ДЗЕЦІЯМ

Я люблю вас, маленькая людзі,
радаюсь звонкая вашай вясны
мене і восенінно хмурою будзе
навяваць залацістая сны.

Вось затым і песьню па слоўку
пазычаю у съветльых зарніц,
каб у чыстую вашу галоўку
зerne праўды съвятої зараніц.

Знайце, дзеткі, і помніце вечна:
да вяршыні залатага жыцця
шылія праложым і съветлы, і млечны,
і вякім жаданы шлях.

Саматканым цудоўным абрусам
упрыгожым Радзімы зару.
Толькі нам, Крывічом-Беларусам,
можна выткаць падобны абрус.

Тчэце, дзеткі, з навукі і працы
нашай славы цудоўны абрус,
каб укрылі Радзіму палацы,
каб у шчасці зажыў Беларус!

Сваю мову і песьню любецце,
пейце так, каб пылала зямля,
вы, мае беларускія дзеці,
залатая надзея мая!

Годзе горкае долі аў'едкі
на маскоўскім стале падбіраць.
Будзьце к працы гатовымі, дзеткі,
маладая Крывіцкая раць!

Дык падымем-жа моцную руку,
прывітаем Радзімы зару.
Хай свабодою, шчасцем, навукай
вечна з намі Жыве Беларус!

БАЦЬКІ МАЕ...

Бацькі мае,
жыцця майго карэніні,
найлепшы мой
жыццёў успамін,
у гэтым жудасным
ваенным сутарэні
пакінүць вяс
непаслухманны сын.
Пакінүць вяс
на волю зла і лёсу,
пакінүць мора
ніяўгізрных сълёз,
а сам запраг
дубовыя калесы
і цела грашнае

кі на левым плячи перакінуты серп, а правай рукой вядзе за руку яго.

Каласкі кашціліся шпарка — адна за аднай, і гразь вылятала з-пад гумілястыкавых колаў. Але Рыгор на бачы гэту: яму здавалася, што гэта не трамвай звоніць, а начлежнікі з песьнімі гасцінцамі едуць і пляюць. Скрыпка плацала, ліўся зычны мужчынскі голас і шмат іншых галасоў уторыла яму. «Гэта за гаем дажынкі!», — думаў Рыгор. І калыхалася песьня, а другі голас пачаць:

... А дзе тая крынічанка,
Голуб дзе купаўся,
А дзе тая дзяўчынанка,
З каторай кахаўся?

Цяпер здавалася Рыгору, што гэта не на полі стаіць ён, а на парозе хаты сваёй, і маці не пляе, а плача, убіваючыся па ім; а з хмарнага неба падаюць ільдзістыйя каплі на твар яму і Ганулю, што, як тая калінка, стаіць пад варотамі і плача. Маці на парозе кръглыцы нема: «Вярніся, вярніся!» А яму сълёзы здушылі горла, і на ён можа адказаць ёй... Гэта кръгчай фурман карэты: «Эй, съцеражкыся, съцеражкыся!»

у белы съвет павёз.
Павёз у роспачы
пьлаючай зямлёю,
на мілай Случчыне
пакінуўшы душу.
Таму сягонячы
гарачаю крывёю
я слова гэтыя
да вас, бацькі, пішу.
матуля любая,
ня муч вачэй дакорам —
такога вырадка
навала праміне.
Дай, Божа, сілы нам!

Магчыма, вельмі скора
у соты раз
сустрэнеш ты мянен.
Бацькі мае,
жыцьця майго карэніні,
найлепшы мой
жыцьцёвы успамін,
у гэтым жудасным
ваенным сутарэніні
жыве для вас
непаслухманы сын...

1944

Лявон Случчанін

Хведар Ільляшэвіч

Хведар Ільляшэвіч нарадзіўся 17 сакавіка 1910 году ў Вільні, у сям'і паштальёна. Сярднюю асьвету здабыў у Віленскай Беларускай Гімназіі. У 1936 годзе скончыў гістарычны факультэт Віленскага Ўніверсітэта, у якім за дысертацию «Друкарня Дому Мамонічаў у Вільні (1572-1622)» атрымаў годнасцьмагістра філозофіі. Свае творы друкаваў у розных віленскіх часопісах, перадусім у «Калосісі» і «Маладой Беларусі». Выдаў трох зборнікаў вершаў: назва першага не захавалася ў памяці, другі і трэці — «Зорным шляхам» і «Захвараваныя вершы». Апрача гэтага, выдаў з дапамогай сваякоў і сябровым зборнікам сваіх апавяданьняў пад псэўдонімам М. Даўльны, а таксама дэзве навуковыя кнігі: успомненую працу «Друкарня Дому Мамонічаў» і «Ядвігін Ш.».

На эміграцыі належыў да літаратурнага згуртування «Шыпшына». Падрыхтаваў да друку зборнік пээзіі «Низжатая радасць». Пісаў і празаічныя творы, але ўжо пад псэўдонімам Святаслава Залужнага.

6 лістапада 1948 году Хведар Ільляшэвіч трагічна гіне ў часе аўтамабільнае катастрофы. Пахаваны 10 лістапада на могілках у Галендорфе паблізу Браўншвайгу

Юрка Віцьбіч

ЦЫМБАЛЫ

Тады — я памятаю — ў вуліцах аквеченых
ішлі ў сярматах вы, ў сяяточны дзень якраз.
Ніхто не згатаваў вам гучнае сустречы,
ніхто ня кінуў нават кветкау ў вас.
І з пальцаў вашых анясьмеленых
цымбалаў ураджайных хмель
і скрыпак сон рабінавы ня ўспеніўся вясельлем
і на буйніў брук, як хлопцы у сяле.
Віно вясковое у струнах зачарованых
вы панясялі назад пад крык хрыплівых труб,
у беларускія шумлівія дубровы,
дзе разлівае роза нашых струн тугу.
Зарана вы прыйшли.
Як пойдзем з тварамі сур'ёзнымі
ў расплюённую песьняй звонкай даль —
развесім сонца мы над кожнаю бярозай,
раззвонім струны аж да сънежных Альп.
Урачыста панясям цымбалы многазвонныя,
затопім жудзь вякоў у пене струн,
і будуць слухаць з падліттай галавою
усе народы нашую ігру.
Я памятую, як цяпер — у вуліцах аквеченых
ніхто вас не спаткаў, ня кінуў кветку на т...
Віно вясковое на паходальных плечах
ў напеўныя дубровы вы панясялі назад.

— «Мабыць съвяты Пётра», — падумаў Дудар, але адказава съмела: — Я!

— Хто — «я»?

— Дудар!

— Чаго глотку дзярэш?

— Саўсім не дзярну, — піяю.

— Каб цябе... А чаму-ж гэтак позна прыйшоў?

— Ніяк нельга было раней: памёр пад самы вечар.

— Пад вечар? — зідзіўся за брамай. — Дык на добры лад табе трэба было-б яшчэ на палавіне дарогі быць.

— Ага, съвяты Пётра. Я даслужы — Беларус, ведама.

— А адкуль ты? З-пад Барысава?

— З таго боку.

— А з якой вёскі?

— Дык хоць і скажу табе, ты-ж усё роўна ня ведаеш.

— Кажы, кажы, я ўсё ведаю.

Сказаў Дудар і вёску.

— Як тваё імя? — дапытваў далей голас.

— Янка.

— А па прозвішчы?

— Дудар.

— Ну, добра, Янка Дудар, пакуль разъвіднене, пасядзі каля брамы, ды глядзі не гамані тут.

Стай Дудар дня чакаць. Сядзеў, сядзеў, ізноў маркотна зрабілася, да таго-ж перад рамай холадам пацягнула, хоць гэта і летам было. Ізноў дастаў ён сваю дуду, чуцьчуюць наігравае, каб за брамай не пачулі.

Зірк — а на частаколе нейкія галоўкі паказаліся: адна, другая, трэцяя... Анёлчкі.

— Слухайце, слухайце, — кажа адзін, — вось хораша іграе!

Тут ужо Дудар ня вытрымаў і пачаў іграць на ўвесе голас.

— Ах, як хораша! Вось хораша! I што гэта за музыка таکая? — дзівуючы анёлчкі.

— Гэта барысаўская, — сказаў Дудар.

Раптам загрымелі ключы ў замку, і адчынілася брама.

У браме стай нябесны ключар, съвяты Пётра.

— Дудар!

— Чаго?

— Пойдзем!

А па небе ўжо разышлася погаласка, што прыйшоў музыка з Беларусі і дужа хораша іграе на дудзе. Дайшло гэта і да Самога Бога, каторы, выйшаўшы з пакояў, сеў на ганку пракаладзіца: за работу ня браўся дзеля таго, што нядзеля была.

Не пасыпел Дудару кватэры аз начыць, як прыйшоў па яго анёл, толькі не такі, як папярэдня — маленькія, у белых кашульках, з белымі крыльечкамі, а вялікі ў сярэбранай адзежы.

— Янка Дудар! — сказаў пасланец.

— Што, паночку?..

— Праўда, што ты ўмееш іграць?

НЕХТА СТАЎ ЗА ВАКНОМ I МАЎЧЫЦЬ

За вакном дробны дождж шалясьціць.
І здаецца, што з клёнаў і ліпав
ападаюць з журбою лісты
пад акорды асеньніх іскрыпак.

Так ня хочацца вершы чамусь,
што сярпы у палёх адзівіні,
і жніўёвай ўжо Беларусь
адцівіла у кустох счыранелых...

Мо' таму абарваўся напеў,
і журбою туманяцца вочы...
Недакончаны верш аб вясьне —
недасынёныя сны апаўночы...

Нехта стай за вакном і маўчыць,
толькі дождж ціхі шорах рассыпаў.
Ападаюць з журбою лісты
пад акорды асеньніх іскрыпак.

★

★

Ашалелы вечер на прасторы съвішча,
строіць вецице дрэваў на мінор кляшторны.
А у сэрцы нешта холадна і ўсыцішна,
і на вуснах толькі ўсъмешкі сумнай горыч.

Доўга мне ня съпіцца уначы чамусьць,
слухаю вятрругі дзікую кадрылю.
І, здаецца, быццам ў непагоды вусыціш
чую шопат цёткі маёй Дамінілі.

Үкленкнуўшы, скіляе яна стан свой тонкі,
і шасціцца ў хаце слоўныя санёты,
быццам Дамінія гортасе балонкі
кнігі старадаўнай у пачёмках гэтых.

Доўга яна шэпча нейкія замовы складу,
што ў мінорах дрэваў шорахам утораць.
Мо' таму завяля непажатай радасць,
і на вуснах толькі ўсъмешкі сумнай горыч.

СЯБРОМ

Асеньні штурм. Чужы мне лістапад.
Лісцё мяце паўночныя веци.
Маўкліва я сяджу.
Каб глянціху то —

ахінуты ў ванучыны жабрак.

Дзе вы, сябры?

Я вам, няведамым сябрам,
даўно пішу, складаю гэты верш,
складаю днімі і начамі.

Ніхто руки ня сцісні, ня скажа
словы пачехі.

Ці згіну дзе ў дарозе —
ці замерзну як сабака,

завыўшы ўзорнасць неба?

... Пуста і холадна.

Дождж і вечер.

— Ах, як добра! Во дык добра!

І калі Бог пайшоў у свае пакоі, яны пачалі прасіць Дудара, каб яшчэ пайграў. Пасыя папяляў. А музыка і рад гэтamu: іграе ды пле так, што па ўсім небе гул раздаецца. Слухалі, слухалі справядліўцы, а пасыя і самі пачалі падпяваць съпярша ў паўголоса, а пасыя і ад Дудара не адстаюць:

Ох, ты дудка мая,

Ух-я!

Весялі ты мянен,

Ух-я!

На чужой старане,

Ух-я!

Пляюць ўсім небам, падбываючы ўдалонькі.

Праходзіў міма съвяты Язэп. Глядзіць, што за дзіві? Замест арханёла Гаўрылы, каторы навучаў справядліўца душы нябесных сльпеваў, сядзіць на ўслоне Дудар з дудой, а калі яго душы — мужчынскія і жаноцкія — хорам адхватаюць свецкія песьні.

Матухна Ты Съвятыя! — крикнуў съвяты Язэп, скамішы за галаву, і пабег да съвятога Пётра.

А туды якраз прыходзіць і сам Арханёл Гаўрыла, гэтак сама жаліца.

— Так і так, — кажа. — Ніхто ня хоча вучыцца нябесных сльпеваў, усе пляюць беларускую «дудку». Дудар вучыцца. Што рабіць?

Выйшаў Пётра на вуліцу, прыслушаваўся, — праўда: па ўсім небе лунаюць беларускія песьні.

— Гэтага нельга дазволіць, — кажа тады съвяты Пётра арханёлу Гаўрыле. — Ці не пакліакць нам сюды Дудара?

— Можна. Ідзе Дудар, дуда пад пахай; пакланіўся.

— Дудар, — кажа съвяты Пётра, — а ці ня лепей было-б табе пайсці адгэтуль куды-небудзь у другое месца?

— Зы неба?

— Ну, ведама.

— А куды-ж мне йсьці?

— Хм, вось аб гэта-ж: куды? — Съвяты Пётра задумяўся.

— Чаму-ж вы хочаце, каб я адгэтуль пайшоў? Я-ж нічога благога не зрабіў тут: ня ўкраў, ня скрыў...

— Ведаю, ведаю... Справа, братка, вось якая, на небе свецкія песьні пачалі пляці, — сам ты рассудзі — нягожа.

— Ну, што-ж, калі гэта, то я пайду сабе.

— Толькі во' бяды — куды цябе адправіць?.. А можа дуду кінеш?

— Не, лепей я ўжо пайду адгэтуль.

— Куды пойдзеш?

— Саўсім з раю?

БІНІМ ушанаваў памяць М. Равенскага

Управа Беларускага Інстытуту Наву-Бэльгійца, якія называлі яго «вялікім вельмі ўніклівым і чулым падыходзе М. і Мастацтва (БІНІМ) сёлета 21-га са-Беларусам». Выпеставаны ім студэнкі Равенскага, як прафесара Кансервато-каўка наладзіла навуковае паседжанье харавы ансамбль цешыў слух і сэрцы, рыі, да ўсіх праяваў жыцця студэнтаў, з ногоды першых угодаў ад дня смер-як нашых суродзічаў, гэтак і ўсіх тых аб ягонай працы на эміграцыі із тэатр-ци сабры Інстытуту съв. памяці камп. М. чужынцаў у Бэльгіі і Францыі, якім да-вялося сутыкнуща з гэтым хорам. На-дышы працы, як рэгента царкоўнага хору.

Паседжанье адбылося ў залі Укра-паховінах кампазытара М. Равенскага Д-р А. Орса прыгадаў японую першую інсікія Літаратурна-Мастацкага клубу плакалі на толькі студэнты, але і пра-сцэрчы з М. Равенскім, пасля першага на 149, 2-аа Аэронава ў Нью-Ёрку. Адчы-фэсыры ўніверсітэту — ўсім им быў да-вайны, як і сваім настаўнікам спевава-ніючи паседжанье, заступнік старшыні рагім готы запрауды вялікай душы і па-а памяці, на эміграцыі, як із ведамым ВІНІМ, д-р В. Тумаш, запрапанаваў трэтызму чалавек. Не давялося яму ужо кампазытарам і таксама педагогам.

Паміж выступленнямі з успамінамі прысунутым ушанаваць памяць съв. пам. Зубковіч выканала два апошнія фарт-кампазытарам ім. Э. Зубковіч янальнага беларускага руху. Аб гэтым піянінам творы нябожчыка: «Вялікая сюита» і «На выгнанні», а сп-нія Б. Вер-кампазытару — элегію Рахмані-жваловіч праспіравала «Чалавек жонку нава».

Вельмі цікавыя дэталі аб супольнай б'е», нар. песнью ў гарманізацыі таксама працы рыхтаваўся.

Д-р Тумаш прачытаў дасланны із Лю-працы камп. М. Равенскага і пашы У. М. Равенскага.

вэну (Бэльгія) адмыслову апрацаваны Дубоўкі над операй «Браніслава» рас-

кампазытарам М. Карповічам рэфэрят казаў сп. А. Адамовіч, які шмат увагі

аб творчай працы ў жыцці камп. М. прысьвяціў аналігі ў творчым падыхо-

Равенскага, а д-р Сядура зрабіў аналіг дзе да працы з харавымі калектывамі

мастакай вартасці першай беларускай двух беларускіх наўгадатнайшых кам-

вялікай опэры «Браніслава», над якой пашытарату: Тэраўскага і Равенскага.

даўжайшы час, яшчэ на Бацькаўшчыне, Паводля думкі сп. А. Адамовіч або-

працаў М. Равенскі. Лібрэты да гэтай дэвы яны макош шмат супольнага, але ё

опэры напісала ведамы пэата-ўзвышэнне значна розніца ў сваіх творчай ін-

У. Дубоўка. Абодвы яны із камп. Равен-тэрпрэтацыі таго народнага пееснага

скім улажылі ў свой твор шмат працы і матар'ялу, над якім ім даводзілася пра-

энгізі, але, нажаль, які суджана было цаваць Тэраўскага характерызуе больш

яму дайсці да тэатральнага афармлені-хутчайшы, казаў той, вонкавы ёфкт,

ня — бальшавікі не дапусцілі да гэтай-Равенскі-ж — наадварот, ён імкненца

кампазытарам М. Равенскім выступілі, да большай глыбіні, што не адразу да-

прысунуты на паседжаныі старшыні рагіма, зацеміў А. Адамовіч, у Тэраў-скага бомба выбухала адразу, адразу-ж

рабіла ёфкт, то ў Равенскага выбухо-вава бомба была г. зв. «тайм бомбай», дзяржава, чытася і аспакойнай і ад-

светычыла аб вялікай прэцызынасці

Аnton Адамовіч.

Наагу на сваіх творчай працы М. Ра-

венскі старавіці адбываць ад прынятага

зацеміў, што на яго ад першай-жа су-трафарэту, ён увесі час імкненца пера-

стрычы камп. Равенскі зрабіў быў вялі-даць найглыбей захаваны ідэйны змест

каке уражаные, уражаные чалавека і народных характар твору. Дзеля пры-

вельмі скромнага, ціхага, што нікога й кладу, хоць-бы ведама ў свой час у Юозас Гайлюс (Летувіс), генэральны са-

ніколі не хацеў і ня мог скрыўдзіць, ча-падсавецкай Беларусі Марсельеза «Ад кратар — др. Васіль Федаранчук (Укра-

ланек), рэфэрэнт сувязі — др. К. Каляі-візмам нарадаў, з узделам прадстаўнікоў

альбанскага, беларускага, баўгарскага, грузінскага, кітайскага, летувіскага, слав-ганды, дзяржавскага, румынскага, славацкага, славенскага, украінскага, харвацкага й Ита-

льянца праф. Льва Маніно.

На сходзе быў выбраны новы прэзы-дым «Інтэрнацыянал Свабоды» на ба-

гучы год у складзе: старшыні — праф. Екрам Тэльгаі (Альбанец), першы за-

ступні старшыні — міністар Крысто-Статэф (Баўгар), другі заступнік — др.

адроўнікі арганізаціі паняволеных бальша-візмам нарадаў, з узделам прадстаўнікоў

альбанскага, беларускага, баўгарскага, грузінскага, кітайскага, летувіскага, слав-

енскага, украінскага, харвацкага й Ита-

льянца праф. М. Папеску (Румын), фінансавы

чайна быў прыняты съпявач. У інтар- — праф. К. Мургаш (Славак),

Мінх. М. Абрамчык у сваіх успамінах венскі старавіці адбываць ад прынятага

зацеміў, што на яго ад першай-жа су-трафарэту, ён увесі час імкненца пера-

стрычы камп. Равенскі зрабіў быў вялі-даць найглыбей захаваны ідэйны змест

каке уражаные, уражаные чалавека і народных скокаў, што выклікала ад-нараднікі нарадаў на што М. Ра-

венскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі, адзначае інж. Рады БНР інж. М. Абрамчык, быўся ву-чаніца нябожчыкі із Кансерватарыі Бережбало-віч, д-р А. Орса і літаратурны крытык апрацоўкі і глыбіні думкі.

Наагу на сваіх творчай працы М. Ра-

венскі старавіці адбываць ад прынятага

зацеміў, што на яго ад першай-жа су-трафарэту, ён увесі час імкненца пера-

стрычы камп. Равенскі зрабіў быў вялі-даць найглыбей захаваны ідэйны змест

каке уражаные, уражаные чалавека і народных скокаў, што выклікала ад-нараднікі нарадаў на што М. Ра-

венскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зусім іншак трактуе спо- — праф. К. Мургаш (Славак),

Мінх. М. Абрамчык, аставаўся такім-жы съвічайна афармленіем, што выклікала ад-нараднікі нарадаў на што М. Ра-

венскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус), кс. М. Крыніч (Славенец),

кніз Гр. Абхазі (Грузін), др. Жданко (Харват), др. Гонг Тіа (Кітаец).

Съв. пам. М. Равенскі зъвічайна адказаваў: гэта ёсьць (Беларус),

